

enz. bl. 58 en volg. Wij berusten gaarne in de uitspr. van Kinker, die beide zeggingen goedkeurt, terwijl hij *goedkoop*, *goedkoop**er*, *goedkoopst* voor bijv. nmw. en *goedkoop*, *beterkoop*, *bestkoop* voor bijw. houdt. Een ding is *goedkoop**er* dan een ander wanneer het minder geld kost; men koopt het eene *beterkoop* dan het andere wanneer men naar evenredigheid meer waarde voor zijn geld krijgt. Een jong paard dat mij Rds. 300 kost, is immers *beterkoop* ingekocht dan een oude knol van honderd. De laatste mag al *goedkoop**er* zijn, maar wanneer ik van het dier geen dienst heb, dan is immers naar het spreekw. "*goedkoop duurkoop*."

*Onregelmatige verhooging*¹ van sommige bijv. naamw.

166. Deze zijn weinig in getal, en het onregelmatige bestaat daarin, dat het ontbrekende van één woord uit een ander van gelijke beteekenis wordt aangevuld:

Goed, beter, best,

Veel, meer, meest,

Weinig, minder, minst, waarvoor men ook

Weiniger, *weinigst*, zeggen kan.

¹ Men houde mij dit nieuwe kunstw. ten goede. Het is het Hoogd. *Steigerung*. Het is dunkt mij verstaanbaar, en spaart eene slepende omschrijving uit.

Andere geheel of gedeeltelijk onvatbaar voor verhooging.

167. De beteekenis van vele bijv. nmww. sluit het denkb. van trappen uit. Tot de zoodanige behooren:

1. De stoffelijke: *houten*, *steen**en*, *gouden* enz.;

2. Verre weg de meeste omstandigheids ww., waarover men § 155 van 1. tot 3. kan nazien;

3. Alle zamenstellingen die den bedoelden graad waarin men eene eigenschap toekent naauwkeurig bepalen: *vuurrood*, *ijskoud*, *gitzwart*, *ijzersterk*;

4. Alle die den hoogst mogelijken graad uitdrukken: *almachtig*, *overalteenwoordig*, *ontelbaar*, *eeuwig*, enz.¹

5. Sommige die alleen den overtreffenden trap hebben: *de opperste*, *voorst**e*, *achterste*, *bovenste*, *onderste* enz.

¹ Dat men *rolmaakter*, *volmaaktste* enz. zegt, strijdt hier niet mede; want zulke ww. moeten niet overal in den letterlijken zin worden opgevat.

ACHTSTE HOOFDSTUK.

VOORNAAMWOORDEN.

Derzelver aard en verdeeling.

168. Hierover is § 80 uitvoerig gehandeld. Wij houden ons intusschen aan de gebruikelijke onderscheiding,

om redenen § 70 vermeld. Zoo hebben wij dan in het Nederd. de volgende soorten van voorn. ww.:

A. <i>persoonlijke</i> ,	D. <i>vragende</i> ,
B. <i>wederkeerende</i> ,	E. <i>aanwijzende</i> , en
C. <i>bezittelijke</i> ,	F. <i>betrekkelijke</i> .

Staan wij bij elke soort afzonderlijk stil.

A. PERSOONLIJKE VOORNAAMWOORDEN.

Wat zij zijn.

169. Zij zijn plaatsvervangers van personen.

De 1. pers. of die spreekt: enk. *ik*; mrv. *wij*.

De 2. pers. of die aangesproken wordt: enk. en mrv. *gij*.

De 3. pers. of waarvan men spreekt, wordt naar het gesl. onderscheiden: M. *hij*, V. *zij*, O. *het*; en het mrv. is voor alle gesl. *zij*.

De verbuiging is § 114 afgehandeld.

Over gijlieden.

170. Sedert het enkelv. van het pers. voornw. *du* in onbruik geraakt was, begon men *gij* als enkelv. en *gijlieden* als mrv. te beschouwen. Dit was zeker eene willekeurige onderscheiding;¹ maar hoewel dit *gijlieden* thans minder gebruikt wordt dan weleer, is het toch door onze bijbelvertaling te vast geworteld, om ooit geheel uitgeroeid te worden. Om slechts één voorb. te noemen, wie zou het willen missen in de overbekende ww. van Jozef aan zijne broederen: “Gijlieden wel, *gij* hebt kwaad tegen mij gedacht, maar God heeft dat ten goede gedacht.”² Gen. 1. 20.

¹ De oorsprong van *gijlieden* wordt door Bild. aldus verklaard. Men las namelijk in opdragten van boeken, in brieven en andere geschriften de letters U. L. en verbeeldde zich dat zij *U-Lieden* beteekenden, terwijl zij inderdaad bij verkorting voor *Uw-Lieve* of *Uw-Liefde* stonden, een titel waarmede de beleefdheid van die tijden menschen toesprak, die niet door geboorte of bediening op een hooger titel aanspraak hadden. Zie Bild. Verh. bl. 192 en volg. alwaar aangetoond wordt, dat deze titel bij de Duitschers en bij de Engelsen mede in zwang was. Of dat alles overtuigend bewijst dat *gijlieden* uit den verkorten titel U. L. ontstaan is, laten wij daar; maar *belagchelijk* komt de uitdrukking *ons* niet voor, wat de Heer Bild. er van zegge, mits er een oordeelkundig gebruik van gemaakt worde.

² Wie voelt hier niet eene tegenstelling, die juist door *Gijlieden* nadrukkelijker wordt? Zoo is het ook met de woorden: “*Wilt gijlieden ook niet weggaan?*” Joh. vi. 67; en Joh. vii. 8: “*Gaat gijlieden op naar dit feest, ik ga nog niet op.*” Wij erkennen gaarne, dat *gijlieden* en *ulieden* op vele plaatsen in de bijbelvertaling staat, waar geen sporen van tegenstelling te ontdekken zijn, maar moet dan het misbruik het gebruik te niet doen? En kan er niet, zelfs buiten de tegenstelling, zekere nadruk in gelegen zijn? Wat daarvan zij, van der Palm heeft in de aangehaalde plaatsen *Gijlieden* behouden, en

ook elders waar geene tegenstelling voorkomt. Wat meer is, waar de nadruk zulks vorderde, heeft hij *Gijlieden* geplaatst waar de staten vertaling *gij* heeft: b. v. Joh. xv. 5: *Ik ben de wijnstok, gijlieden zijt de ranken.* In de gemeenzame taal, waar het dan in *jelui* of *jullie* ontaardt, en aanleiding geeft om *analogisch* ook *wullie* en *zullie*, als 't ware voor *wijlieden* en *zijlieden* te zeggen, kan men het best missen. Aan de Kaap heb ik *wullie* nooit gehoord, maar zoo veel te meer *zullie* en *hullie* als verbogen nmv. voor beide gesll.

Over den tweeden naamv. van pers. voorn. ww.

171. Deze thans weinig gebruikelijke¹ naamv. luidt als volgt: ²

1 pers.	2 pers. enkelv. en meerv.
Enkelv. <i>mijner</i>	<i>uwer</i>
Meerv. <i>onzer</i>	
3 pers.	
M.	V. O.
Enkelv. <i>zijner</i> ,	<i>harer</i> , <i>zijner</i>
Meerv. <i>hunner</i> ,	<i>harer</i> , <i>hunner</i>

Wij merken hierbij aan: dat men voor *mijner* en *zijner* ook *mijs* en *zijs* en voor *uwer* in het enkelv. ook *uws* zeggen kan, zonder den uitgang *er* tot het V. of de *s* tot het M. te bepalen.³

¹ Zie Aant. 1. op §. 114.

² Zoo wordt deze nmv. van het pers. voornw. opgegeven in de Nederd. Spraakl. van H. Martin, vooraan in den tweeden druk van zijn *Beredeneerd Nederd. Woordenb.* geplaatst, een boek dat wij bij dezen, als aan de Kaap nog weinig bekend, aanbevelen als een handboek, dat met geringen omslag, al zeer veel vragen beantwoordt. Maar of het *wel beredeneerd* is om den 2. nmv. der pers. voorn. ww. met *van* te omschrijven, gelijk Martin, in navolging van Weil. en anderen doet, trekken wij in twijfel; wie toch zegt ooit: *Ontferm u van mij? Gedenk van ons?*

³ Dit leert onder anderen de Nederd. Spraakk. uitg. door de Maatsch. tot Nut van 't Alg., § 93. Een paar voorbb. kunnen hier niet overtollig zijn: *Doch gedenkt mijner bij u zelve, wanneer het u wel gaan zal*, Gen. xl. 14. *En hij zeide tot Jezus: Heere, gedenk mijner, als gij in uw Koninkrijk zult gekomen zijn*, Luc. xxiii. 42. *Zoon Davids ontferm u onzer*, Matth. ix. 27. *Wie vader of moeder lief heeft boven mij, is mijs niet waardig*, Matth. x. 37. Zoo ook in het avondmaals formulier: *Aldus zullen wij zijs daarbij gedenken.*

Over ge, we en ze.

172. *Zij, gij* en *wij* gaan buiten den klemtoon al ligt in *ge, we* en *ze* over in de uitspr., en worden ook wel zoo gespeld. *Ze* wordt daarenboven als 4. nmv. gebruikt voor *hen*, *haar* of *dezelve*. *Gij vraagt mij de sleutels; ik zal ze u geven.*

Zie hier eenige voorbb.:

Het zij *we* in hooger stand geplaatst zijn, het zij *we* grootere gaven ontvangen hebben, enz. v. d. H. Gehoorzaamheid trachten *we* onzen kinderen te leeren. v. d. P. Misschien zullen *ze* ook enz. v. d. H.

Verlangt men de reden te kennen, ik wil *ze* gaarne openleggen. v. d. H.

Zoo hij voor dezen man geen burgerkroon vloecht zoo goed en schoon hij *u* vlechten kon. v. d. P. Gij begreep die deugden volkomen, ja niemand be greep *ze* zoo goed. J. d. V.

Wij merken daarbij aan dat men *we* voor *wij* schrijft uit inschikkelijkheid voor de uitspr.; hetzelfde geldt van *ge*, dat echter in den deftigen stijl oinder t'huis hoort, en van *ze* als *eersten* naamval; maar als 4. nmv. kan *ze* met *zij* niet verwisseld worden.

Persoonl. voorn. w. met alleen of zelf.

173. *Alleen* en *zelf* dienen om een pers. voorn. w. nader te bepalen. *Alleen* blijft onverbogen, en *zelf* rigt zich in get. en nmv. naar het voorn. w. en wordt aldus verbogen.

Enkelvoud.

M.

V.

O.

1. <i>Ik, gij, hij zelf</i>	<i>Ik, gij zij zelve</i>	<i>Het zelf</i>
2. <i>Mijns, uws, zijns zelfs</i>	<i>Mij, u, haar zelve</i>	<i>Zijns zelfs</i>
3 en 4. <i>mij, u, hem zelven</i>	<i>Mij, u, haar zelve</i>	<i>Het zelf.</i>

Meervoud.

1. naamv. *Wij, gij, zij zelven*
2. ——— Ongebruikelijk¹
- 3 en 4. — *Ons, u, hen of haar zelven.*

¹ Immers van *ons, u, hen, of haar*, het zij men er zelve bijvoege of niet, is omschrijving van het *bezitt.* voorn. w.; maar niet van het *pers.* Voor: *het huis is van ons, van u* enz. kan men wel in de plaats stellen: *het is ons, uw huis*, maar niet *onzer of uwer huis*.

Gemengde aanmerkingen.

174. Ten slotte dient over pers. voorn. ww. het volgende opgemerkt te worden:

1. Dat *u* beleefdheidshalve als eerste naamv. wordt gebruikt: *u hebt mij kwalijk begrepen*,¹

2. Dat *je* in de gemeenzame taal voor 1. 3. en 4 nmv. voorkomt: *je weet het, ik heb het je gezegd, heb ik je niet gezien*.²

3. Dat men om den 3. pers. onbepaald uit te drukken zich bedient van *men, iemand, en niemand*.

¹ Men zegge niet dat het bespottelijk is, want het spraakgebr. heeft er zijn zegel op gedrukt. De Duitschers spreken iemand uit beleefdheid met den 3. pers. mrv. aan; en niet *hij* die dit opvolgt, maar *hij* die daarvan afwijkt, maakt zich belagchelijk.

² *Je* behoort tot de taal des beschaafden omgangs; maar wordt even min als *u* voor *gij* in een redekunstig opstel toegelaten; maar *jij* en *jou* is plat Holl. Van het laatste komt blijkbaar *uitjouwen*, dat is, iemand met schampere gebaren *jou! jou!* toeroepen. Zie Bild. Verkl. Gesl. lijst op *Jouw*.

B. WEDERKEERIG VOORN. W.

Waartoe dienstig.

175. Wanneer eene handeling tot den dader terug

keert, dan gebruikt men voor den 3. pers. *zich* in plaats van den verbogen nmv. van het pers. voorn. w. *Hij bedriegt zich* (niet *hem*). *Uwe vriendin verbeeldt zich* (niet *haar*). *Het kind bezeert zich* (niet *het*).

Over zich zelven enz.

176. Het toevoegsel *zelven* staat somtijds bij *zich* om aan de uitdrukking meer klem bij te zetten: *Al wie de deugd niet lief heeft, haat zich zelven. De rijke dwaas gunt zich zelven het genot niet van hetgeen hij bezit.* Maar een misbr. is het, wanneer men in navolging van het Eng., gelijk veelal aan de Kaap geschiedt, altijd *zelven* achter *zich* voegt, of de zin al of niet zulks vereischt, b. v.: *Hij neemt zich zelven niet in acht. Zij verbeeldt zich zelve dat zij wijs is.* Dit geldt ook van de overige voorn. ww. wanneer zij wederkeerig zijn: *Ik verblijf mijzelven over uwe komst. Gij weet uzelf niet uit te drukken.*

In dit laatste voorb. is het een belagchelijk toevoegsel, want wie *drukt*, in de hier bedoelde beteekenis, ooit iemand anders uit? En dit geldt van alle wkww. die alleen in den wederkeerigen vorm gebruikt worden, *ik vergis mij, gij verspreekt u, hij kwijt zich wel* enz. *Ik scheer mij eer ik uitga*, is verstaanbaar; maar niets belet mij te zeggen *ik scheer mijzelven*, wanneer ik bedoel dat ik den barbier niet noodig heb.

Zich in plaats van elkander.

177. *Zich* in de beteek. van *elkander* te gebruiken is een aanstootelijk Germanismus, waarvoor men zich wachten moet, b. v.: *Die twee menschen zien zich alle dag.*

C. BEZITTELIJKE VOORNAAMWOORDEN.

Wat zij zijn.

178. Eigentlich zijn het bijv. nmww. waardoor de toevalige betrekking van voorww. tot den 1., 2. of 3. pers. als bezitter wordt aangewezen. Zij luiden als volgt:

Enkelv.			Meerv.		
M.	V.	O.	M.	V.	O.
<i>Mijn,</i>	<i>mijne,</i>	<i>mijn,</i>	<i>Ons,</i>	<i>onze,</i>	<i>ons</i>
<i>Uw,</i>	<i>uwe,</i>	<i>uw,</i>	<i>Uwe,</i>	<i>uwe,</i>	<i>uw</i>
M. <i>Zijn,</i>	<i>zijne,</i>	<i>zijn</i>	M. <i>Hun,</i>	<i>hunne,</i>	<i>hun</i>
V. <i>Haar,</i>	<i>hare,</i>	<i>haar</i>	V. <i>Haar,</i>	<i>hare,</i>	<i>haar</i>
O. <i>Zijn,</i>	<i>zijne,</i>	<i>zijn</i>	O. <i>Hun,</i>	<i>hunne,</i>	<i>hun</i>

Men ziet uit deze opgaaf dat zij even als de pers. voorn. ww. alleen voor den 3. pers. het gesl. onderscheiden. Immers behoeft het gesl. van den pers. die spreekt

en van dengenen die aangesproken wordt, geene aanwijzing.

Verbuiging.

179. Men zie hierover § 112, en het bezittelijk voorn. w. op zich zelve gebruikt § 121. Ten opzichte van het laatste merken we aan, dat men, om streng de regelmaat te houden, het bezitt. voorn. w. zonder zelfst. nmw. gebruikt, overal zou moeten verbuigen, gelijk het bijv. nmw. in gelijkstandige gevallen verbogen wordt; maar dat het taalgebr. in dezen nog lang niet eenparig is en zich kwalijk naar de regelmaat voegt.

Het voorgaande toegelicht.

180. Wat wij bedoelen zal door voorbb. bevattelijker worden. Gelijk men zegt: *den goede, den wijze* met verzwijging van het zelfst., zou men analogisch zeggen: *den mijne, den onze* enz.¹ maar gelijk men met terugwijzing op het genoemde, *den wijzen, den goeden* zegt, zou men in een gelijkstandig geval *den mijnen, den onzen* zeggen, dus:

Bijv. nmw.

Den slechten wijn heb ik verkocht, maar den goeden gehouden.

In het mrv. absolute: Gelijk de ouden zongen, zoo piepen de jongen; en relative: Kleine vliegen worden gevangen, maar de groote vliegen door het spinneweb.

Voornw.

Uwen hoed heb ik gevonden, maar den mijnen vind ik niet.

De mijnen (dat is mijne huisgenooten) zijn mij zoo lief als u de uwen.

Neem mijne paarden, ik zal de uwe nemen.²

¹ En zoo wordt het werkelijk in Martins Nederd. Spraakl. opgegeven; maar wij twifelen of daar een voorb. van te vinden is; want ofschoon wij *het mijne, uwe, onze* enz. in het O. zeggen, kunnen wij *de mijne* in het enkelv. nooit anders dan met terugwijzing op het reeds genoemde gebruiken, en dan volgt men de analogie van het tweede voorb.

² Een gelijkstandig voorb. geeft Weil. Spraakk. bl. 102, "*Uwe kinderen leeren gemakkelijk; de mijne, niet.*" En hierbij voegen we nog eenige voorbb. tot staving van het gezegde:

Zij voorzagen duizend ongeregelheden, zoo men met geringer bekwaamheden dan de *zijne* hetzelfde ondernam. S. S. De gevoelens van anderen, als aan de *onze* vijandig. J. d. V. Zij brengen in ééne maand meer verzen voor den dag dan gij in een jaar, maar welk een onderscheid tusschen de *uwe* en de *hunne*! v. H.

Deze voorbb. houden wij voor analogisch juist; het zou weinig kosten, de opgaaf daarvan nog aanmerkelijk te vermeerderen; maar men zou er even zoo veel strijdige voorbb., deels uit dezelfde, deels uit even goede schrijvers tegen kunnen stellen. Het zij dan genoeg het beginsel te hebben aangewezen.

Gemengde aanmerkingen.

181. Men merke voorts nog op :

1. Dat *heer* oulings voor haar gebruikt werd, zoo wel voor het pers. als voor het bezitt. voorn. w.

2. Dat *eigen* ter versterking bij de bezitt. voorn. ww. staat : *Ben ik niet meester in mijn eigen huis ?*

3. Dat men de buigings uitgg. verzwijgen kan zoo dikwijls de welluidendheid of verstaanbaarheid er niet door lijdt : *Hoe verlang ik mijn ouden vriend te zien !* Stel hier *ons* in de plaats van *mijn*, dan zal het *onzen* worden; want het oor is hier aan de verzachtende *e* van den eersten nmv. gewoon. Daarentegen dulden *hunnen*, *haren*, *zijn*, *uwen* dezelfde afkorting als *mijnen*.

4. Eindelijk blijven deze voornm. ww. onverbogen gelijk bijv. nmww. wanneer zij achter het zelfst. geplaatst worden : *Het huis is mijn. De overwinning is ons. Het koninkrijk is uw*, en bij omzetting : *Uw is het koninkrijk.*¹

¹ Zoo ook wanneer zij door *aller* of *beider* van het zelfst. nmw. gescheiden zijn, en in dat geval wordt zelfs *onze* tot *ons* ingekort : *Ons aller lot is bepaald. God is uw aller Vader. Uw beider verdiensten zijn mij bekend. Haar aller wensch is, hare kinderen gelukkig te zien.* Sommigen meenen hier eene verkorting van *onzer*, *uwer*, *harer* en dus een pers. voorn. w. te zien, en Weil. (Sprakkk. bl. 183) beschouwt *ons aller vader* als een gelijkstandig voorb. met *Keizer Karels wetten*. Ware dit zoo, dan zou men immers, met uitlating van het tusschen gevoegde *aller* of *beider*, *onzer vader*, *uwer moeder moeten zeggen ?* In geen geval zouden wij *u aller vriend* dat ter aangeh. pl. ook voorkomt, durven aanbevelen. Bij v. d. H. lezen wij : *uw aller hart*.

Nog moeten wij spreken van eene bijzonderheid, reeds bij Ten Kate vermeld, dat namelijk deze voorn. ww. achter het zelfst. nmw. geplaatst wel in *mijnes*, *zijnes*, *uwes* enz. overgaan. Dit schijnt wel 2. naamv. van het bezitt. voorn. w. *absolute* genomen, zoodat *dit boek in mijnes* zoo veel beteekent als *van het mijne*, dat is een gedeelte van mijn eigendom. Wat daarvan zij, wij gelooven dat de spreekwijs gedeeltelijk verouderd is en naauwelijks meer tot de beschaaftde taal behoort. In het slot van het Onze Vader kunnen wij *uwes* is voor *uw is het koninkrijk*, gelijk de bijbelvertaling heeft, niet welluidend noemen.

D. VRAGENDE VOORNAAMWOORDEN.

Wat zij zijn.

182. Vragende voorn. ww. noemt men zulke die gebruikt worden om naar personen of zaken, of naar derzelve hoedanigheid te vragen. Zij zijn *wie*, *wat*, *welke* en *hoedanige*.

Hoe zij verbogen worden.

183. Van *welke* en *wie* is dit § 115 aangetoond. Thans voegen wij er de volgende aanmerkingen bij :

1. Dat de 2. nmv. *welks* M. en O. vóór een zelfst. nmw. welluidendheidshalve in *welken*, veranderd wordt, als *welken mans kleed, welken kinds bloed*.¹

2. Dat sommigen aan *wie* en *die* als 3. nmv. M. ook in het mrv. eene *n* toevoegen; hetgeen wel analogisch juist, maar nog niet door het taalgebr. gewettigd is.²

3. Dat *hoedanig* in het M. en O. in den 2 nmv. op *en*, en in het V. op *er* uitgaat: *hoedanigen mans, hoedaniger vrouw, hoedanigen kinds*, of bij omschrijving met *van*: *van hoedanigen man, hoedanige vrouw, hoedanig kind*. In de overige nmvv. wordt het naar *welke* verbogen.

4. Dat *welk* en *hoedanig* door het lidw. een van het zelfst. nmw. gescheiden, niet verbogen, en ook de buigings uitgg. van dit een veelal verzwegen worden, dus: 1. en 2. nmv. *Welk een man, vrouw, kind*; 2. en 3. bij omschr. *van en aan, welk een man, vrouw, kind*.

¹ Zoo wil het Ten Kate. (Aenl. D.I. bl. 480.) In de gemeenzame spr. zouden zulke zeggingen omschreven worden.

² Martin, wiens bestek in zijne Nederd. Spraakl. niet veel ruimte tot uitvoerig onderzoek vergunt, heeft in de verbuiging van dit voorn. w. den 3. nmv. voor M. en O. stilzwijgend opgegeven *wien, wie* of aan *wie*. De zinspreuk van ons werk gedooft niet dat wij hem hierin navolgen. Zie hier een paar voorbeelden:

Met de uitgaande n.

Het is verwonderlijk dat de Hollanders, de Zeeuwen en de Utrechtschen, *wien* dit nog zoo versch in het geheugen liggen moest enz. S. St.

Onnozele menschen, *dien* het niet langer heugde. S. St.

Zonder uitgaande n.

Verstandige vaderlanders, *wie* Oranje's herstelling terstond de schoone dagen der oude republiek in het geheugen terug riep. v. d. P.

Hoe in het gebruik onderscheiden.

184. *Wie* vraagt onbep. naar menschen en kan daarom geen zelfst. nmw. bij zich hebben. Dat het ook betrekk. gebruikt wordt, is § 115 reeds gezegd, en kan uit de voorbb. van § 183 blijken. *Wat* vraagt even onbep. naar zaken, en komt in dien zin niet anders dan in 1. en 4. naamv. voor, terwijl de 2. en 3. niet op de gewone wijs met *van* en *aan* omschreven, maar door *waarvan* en *waaraan* vervangen worden, en datzelfde vindt ook bij de overige voorzetsels plaats: *De Doctor heeft uitgevonden waarin de kwaal bestaat en waaraan zij toe te schrijven is, hij zal nu ook wel weten waarvan hij zich als geneesmiddel bedienen moet*.

Maar *wat* treedt somtijds, voor alle gesll. en beide gett. in de plaats van *welk*, gevolgd door een zelfst. nmw. en in dat geval dult het alle voorzetsels voor

zich : *Aan wat erfgenaam komt het huis ? Van wat vrouw is zij de dochter ? Door wat rampen is hij beproefd ?*

Welke heeft ook tweederlei gebruik : voor eerst staat het vóór een zelfst. nmw. en beantw. dan aan het Eng. what : Van welken man spreekt gij ? Welke kleur verkiest gij ?

Ten tweede staat het ook alleen en vraagt dan meer bepaald naar een of meer voorww. in onderscheiding van andere van eenerlei benaming, en dit is het Eng. *which : Hier zijn vijf bloemen, welke is de fraaiste. Gij hebt de gevoelens der beide broeders gehoord, welks komt met het uwe overeen ? Ik heb zoete appelen en zure, zeg mij maar welke gij verkiest.*

Wat voor een, is eene zeggung van gelijke beteekenis als hoedanig, maar behoort meer tot de gemeenzame taal. Een ondergaat hier geen verbuiging en men omschrijft de 2. en 3. nmv. b. v. : Wat voor een koe hebt gij gekocht ? Aan wat voor een knecht of meid heeft hij den brief gegeven ? Dat een in het mrv. vervalt spreekt van zelf : Wat voor menschen waren de Egyptenaren ?

E. AANWIJZENDE VOORNAAMWOORDEN.

Wat zij zijn.

185. De benaming *aanwijzend* geeft duidelijk te kennen dat wij aan eene soort van ww. te denken hebben, die de aandacht tot voorww. bepalen, dezelve als met den vinger aanwijzen. Zoodanige zijn : *deze, die, gene en zelf*, en de zamengest. *degene, diegene, dezelve*.¹

¹ Weil. (Sprakkk. § 237) brengt er nog toe : *dezelfde, zulke, zekere, dergelijke, dergelijke, dusdanige, zoodanige*. Dezen hebben wij naar de bijv. nmww. verwezen. (Zie daarover § 155, 2.)

Hoe zij verbogen worden.

186. Voor *deze* en *gene* verwijzen wij naar § 116 ; voor *degene, diegene* en *dezelve* naar § 117 en voegen hierbij :

1. Dat het O. enkelv. van *gene* door Ten Kate niet erkend werd, en wij niet durven verzekeren dat het ergens voorkomt.

2. Dat *die* gelijk het betrekk. *die* verbogen wordt, (zie § 115) met dit onderscheid dat de 2. nmv. enkelv. aldus luidt : M. *Diens*, V. *Dier*, O. *Diens* of *van dat* ; en dat de 3. nmv. mrv. in het M. en O. zoowel *dien* als *die* of *aan die* heeft.¹

3. Dat *zelf* ook verzacht wordt tot *zelve*, hetgeen vooral bij een V. zelfst. of voorn. w. eigenaardig is,² en dat het voorts, ofschoon achter het naam- of voorn. w. geplaatst, als een bijv. nmw. verbogen wordt, met dit onderscheid, dat het in het mrv. altijd op *en* uitgaat. Zie hier tot meerdere duidelijkheid een paar voorbb.:

Enkelv.

M.

V.

O.

1. <i>De man zelf</i>	<i>De moeder zelve</i>	<i>Het kind zelf</i>
2. <i>Des mans zelven</i>	<i>Der moeder zelve</i>	<i>Des kinds zelven</i>
3. <i>Den man zelven</i>	<i>Der moeder zelve</i>	<i>Het kind zelf</i>
4. <i>Den man zelven</i>	<i>De moeder zelve</i>	<i>Het kind zelf</i>

Meerv.

M.

V.

O.

<i>De mannen zelven</i>	<i>De moeders zelven</i>	<i>De kinderen zelven</i>
<i>Der mannen zelven</i>	<i>Der moeders' zelven</i>	<i>Der kinderen zelven</i>
<i>Den mannen zelven</i>	<i>De moeders zelven</i>	<i>Den kinderen zelven</i>
<i>De mannen zelven</i>	<i>De moeders zelven</i>	<i>De kinderen zelven</i>

Achter een voorn. w. wordt het even zoo verbogen, met uitzondering van den 2. nmv. die dan *zelfs* luidt: *om zijns zelfs wille*, waarvoor men ook met verzwijging der eerste *s*, *om zijn zelfs wille* zou kunnen zeggen.³

¹ *Dien* wordt bij Ten Kate opgegeven als behoorende tot den *hoogdravenden* stijl; waaruit blijkt dat er toen reeds tweederlei gebruik was, en dat is er nog; maar *dien* schijnt veld te winnen.

² Wil men aan *zelf* eene plaats onder de voorn. ww. betwisten, ik beken dat er grond toe is, en wil het gaarne voor een bijv. nmw. laten doorgaan, mits wij het over het gebruik en de verbuiging van het w. eens worden. Van nabij beschouwd zijn alle zoogenaamde voorn. ww., wanneer zij geen plaatsvervangers zijn, bijvoegelijk.

³ De welluidendheid wint er bij, en de duidelijkheid verliest niets.

Hoe zij gebruikt worden.

187. *Deze*, *die* en *gene* hebben tweederlei gebruik: vooreerst, vóór een zelfst. nmw.; ten tweede, op zich zelven.

Dezelve is te gelijk betrekk. en aanw., en wordt niet vóór het zelfst. nmw. geplaatst, maar wijst er op terug.¹

Degene en *diegene* wijzen iets aan dat nader omschreven wordt, en hebben daarom een betrekk. voorn. w. achter zich: *Degene*, *dien* of *welken* *gij zoekt is hier niet*. Achter het O. laat men het betrekk. veelal uit: *Hetgene* of *hetgeen* *hij verhaalt, is waarheid*.

¹ Bild. is tegen *dezelve*, als een noodeloos *indringsel* in onze taal, naar

zijn eigen zeggen *meer dan eens te velde getrokken* (Sprakl. bl. 126). Lezenswaardig is eene verhandeling van 30 bladzijden over dit onderwerp in het III. D. der Nieuwe Taal- en Dichtk. Versch. *Lezenswaardig* als een voorb. hoe men in een' aanval van taalzuiveraars ijver, een onschuldig woord meedoogenloos mishandelen kan. Kinker (Beoord. enz. bl. 33.) behandelt het onderw. met zijne gewone bezadigdheid, en toont onder anderen uit oude boeken aan, dat *dezelve* lang geen nieuw *indringsel* is. Hij erkent dat het "noch in de spreektaal noch in verzen gehoord wordt," maar wil het daarom nog niet uit de taal *gebannen* hebben. Wie zal ook zoo onverdraagzaam zijn? Een spaarzaam gebruik daarvan te maken is wel het beste. Wij zullen er in de Syntaxis op terug komen.

Hoe deze, die, gene, op zich zelven staande, verbogen worden.

188. In het enkelv. blijft de verbuiging dezelfde als of er een zelfst. nmw. volgde. Alleen zegt men voor 2. en 3. nmv. O.: *hiervan, daarvan, hieraan, daaraan*; en met andere voorzls.: *hierdoor, daarin* enz. maar niet *van dit, aan dit* enz., ten zij men werkelijk op iets wijst: *Zal ik u van dit of van dat geven?*

Maar in het mrv. krijgen *deze* en *gene* in de 1. en 4. nmv. wel eens eene *n*. Dit schijnt zich tot twee gevallen te bepalen, te weten:

Vooreerst, wanneer zij op niets terug wijzen: *Wij hebben op reis dezen en genen gesproken, die ons belang inboezemden.*

Ten tweede, wanneer zij zuiver als plaatsvervangers van het vooraf genoemde gebruikt worden: *De Engelsen en Franschen verschillen aanmerkelijk; genen zijn ernstig van aard, dezen wat luchtig.*

Maar wanneer men het voorafgenoemde achter het voorn. w. herhalen kan, dan zijn zij geen zuivere plaatsvervangers, en de *n* komt dus niet te pas: *Laten wij de boeken verdeelen: ik geef u die, en houd deze voor mij; namelijk deze boeken.*¹

¹ Zie hier eenige voorbb. van beiderlei gebruik:

De taal der dieren, voor zoo *ver dezen* eene taal hebben. v. d. P. De gevangen en hoorden naar hen; maar *dezen* niet slechts, nog één was er die naar hen hoorde. v. d. H. Echter kan men hun den lof niet weigeren, dat zij voor onze Hollanders menigmaal het ijs hebben getrokken, schoon *dezen* te traag of te onverschillig waren, om er bij tijds gebruik van te maken. S. S. Hij schetst alleen het oordeel af, zoo als het gaan zal over hen, die onder het licht des Evangeliums hebben geleefd. Bij *dezen* zal de Regter des heels als naar christelijke liefde vragen. v. d. H.—Beide zijn ze door de rijkdommen tot partijschappen opgehitst, maar *deze* hebben in Athene onder het volk, en in Karthago, onder den adel, het meeste kwaad gedaan. S. S. Nu zien wij het groote ligchaam der Nederlanden in drie deelen gesplitst: *deze* zijn enz. S. S. Soms tijds is het vrij onverschillig of men de *n* al dan niet gebruikt, b. v.: Hij hoorde niemand dan zijne vleijers, en onder *dezen* maakten de predikanten geen geringe vertooning. S. S.

F. BETREKRELIJKE VOORNAAMWOORDEN.

Wat zij zijn.

189. Betrekkelijk noemen wij die voorn. ww. die terug wijzen op het voorafgaande.¹ Het plaatsvervangende is het kenmerk vooral van deze soort van voorn. ww. Dat aanwijzende menigmaal in betrekkelijke overgaan, is ons reeds gebleken; en zij die den 3. pers. van het pers. voorn. w. betrekk. en de 1. en 2. pers. aanw. willen noemen, zullen aan ons geen sterke tegenstanders hebben. Gewoonlijk brengt men tot deze soort: *welke, die, wie en wat*.

¹ Dat wij de volgorde der denkb. op het oog hebben, spreekt van zelve; want in gevallen van omzetting kan het betrekk. voorn. w. wel wijzen op hetgeen in de uitdrukking volgt: *Wie mij eenmaal bedrogen heeft, dien kan ik niet vertrouwen*.

Hoe zij verbogen worden.

190. Men zie hierover § 115. Waarbij wij nu nog aanmerken:

1. Dat men wel in den 2. nmv. van *die, wiens* voor het M. en *wier* voor het V. zegt, maar voor het O. liefst *welks*.

2. Dat de omschrijving van 2. en 3. nmv. liefst met *wien* geschiedt, gelijk men dit ook doorgaans achter voorzls. gebruikt, dus *van, aan, met, bij, wien* enz.

3. Dat *welke* oulings eene *n* in het mrv. had, gelijk Ten Kate (Aenl. D. I. bl. 490) getuigt, en dat dit uit hoofde van den plaatsvervangenden aard des woords regelmatig is, hoewel het gebr., dat in naauwlijks hoorbare onderscheiden ligt mistast, voor het mrv. *welke* beslist heeft.

Verschillend gebruik der betr. voorn. ww.

191. 1. Onmiddelijk na de pers. voorn. ww. bezigt men niet *welk* maar *die*¹: *Ik die u geschreven heb; hij die ons misleidt*.

2. *Die* is in den gemeenzamen schrijf- en spreektrant vrij wat meer in gebruik dan *welke*, en kan in elken stijl bij afwisseling daarvoor gebruikt worden.

3. *Dewelke* in het M. of V. in plaats van *welke* te zeggen, is niet verkieslijk.²

4. *Wat* staat als betr. na *hetgeen, al, alles* en dergelijken. *Al of alles wat ik sparen kan is winst. Wat (hetgeen wat) gij noodig hebt, zal ik u geven*.

¹ Bild. (Spraacl. bl. 123): "Ik *welke* ongesteld ben, gij, *welke* vreemd zijt, kan niet gezegd worden, of is ten minste hoogst gedwongen." Zelfs

met weglating van het pers. voorn. w. gebruikt men hier *die*, maar niet *welk*: "*Die 't ons overgaf was de man of vrouw.*" Ten Kate D. I. bl. 492.

² Bild. Spraakl. bl. 124.

Daar en waar met een voorzetsel.

192. *Waarvan, waaraan, waarin, waarbij, waarmede* enz. ook *daarvan* enz. komen dikwijls in de plaats van het betr. voorn. w. en dat wel in beide getallen en voor alle geslachten.¹

In den gemeenzamen stijl is vooral *daar* gebruikelijk, en wel door invlechting van andere ww. van het voorz. dat er bij hoort, gescheiden: *De vreemdeling, daar ik u gisteren avond van sprak, is overleden. Het huis, daar wij twintig jaren in gewoond hebben, wordt afgebroken.* Wie deze en soortgelijke zeggingen afkeurt, weet nog niet wat men onder eene *bevallige losheid* in het spreken verstaat.

¹ Ten Kate was eenigzins huiverig om in den hooger en stijl deze wijze van uitdrukking met betrekking tot personen goed te keuren. Deel I. bl. 492. Het tegenwoordig taalgebr. maakt daarin geene zwaarigheid.

Over het en er.

193. Dat het pers. voorn. w. van den 3. pers. tot de betr. voorn. ww. kan gerekend worden, hebben wij § 189 reeds opgemerkt. Dit geldt vooral van het O. *het*, dat als plaatsvervanger niet slechts van een O. zelfst. naamw. maar dikwijls van eene geheele zinsnede voorkomt: *Ik heb het boek ontvangen en neem het in dank aan.* Hier slaat *het* op *boek*. *Wij merkten wel dat zij met ons den spot staken, maar wij trokken het ons niet aan.* Hier slaat *het* op *dat zij met ons den spot staken*.

In den deftigen stijl heeft dit *het* een 2. nmv. *des* en een derden achter voorzls. *dezen*: *Toen ik vernam dat gij wel te pas waart, verblijdde ik mij des.—Wat ons in dezen te doen staat, valt moeilijk om te zeggen.* Zoo ook *na dezen, voor dezen, bij dezen*.¹ In de gewone taal treedt er meestal in de plaats van *het* met een voorz.: *Uw voorstel behaagt mij, ik zal er gebruik van maken.* Zoo kan in het eerste voorb. *des* met *er* over verwisseld worden; en in het tweede kan men zeggen: *Wat er ons in te doen staat.* Eindelijk vervangt er ook wel een zelfst. nmw. in het mrv. zonder lidw.: *Ik heb brieven, hebt gij er ook?*

¹ Zij die *bij dezen* afkeuren, of althans liever *bij deze* schrijven, willen er dan *gelegenheid* of iets dergelijks onder verstaan hebben. Wij willen daar niet over twisten, maar wij gelooven dat *bij dezen* in gebr. was, eer men ooit aan zoodanige ellipsis gedacht had.